

ЛИДИЈА С. ОРЧИЋ¹,
АДМИР Р. ГОРЧЕВИЋ

ДРЖАВНИ УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ ПАЗАРУ
ДЕПАРТАМАН ФИЛОЛОШКИХ НАУКА

МЕТАФОРА У ТЕРМИНОЛОШКИМ КОЛОКАЦИЈАМА У ЕНГЛЕСКОМ И ЊИХОВИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

САЖЕТАК. Рад је фокусиран на метафоричне колокације у пословном енглеском и примењен је когнитивни приступ. Корпус чине именице и глаголи који се, према *Oxford Business English Dictionary for Learners of English*, често употребљавају у овом дискурсу, а у комбинацији са другим речима граде колокације. У овом раду бавимо се метафоричним колокацијама у којима је уочено да полазни домен имају жива бића, животиње, предмети и природне појаве. Анализа показује да се приликом превођења на српски примењују три методе: а) метафора у енглеском преводи се истом метафором у српском (исте или другачије синтаксичке структуре); б) метафора у енглеском преводи се другачијом метафором у српском; в) користи се парафраза или описни превод.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: колокације, терминологија, пословни енглески, метафора, превођење, српски.

¹ orcic.lidija@gmail.com ; agorcevic@gmail.com

Рад је примљен 19. новембра 2017, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 1. марта 2017.

УВОД

Радни оквир овога рада је теорија концептуалне метафоре (Lakoff & Johnson 1980), где метафора представља пресликавање са конкретног изворног домена на апстрактни циљни домен. У овом раду бавимо се испитивањем колокација у оквиру дискурса пословног енглеског језика. Истраживање је засновано на когнитивном приступу превођења термина у области пословне економије. Циљ рада је да се установи на који начин се испољава метафоричност у овим лексичким спојевима, као и да се види на који начин се терминолошке колокације у енглеском преводе на српски језик. Корпус истраживања представљају лексички спојеви са метафоричним значењем. Систем ексцерпције спроведен у складу са MIP (Metaphor Identification Procedure) биће у наставку детаљније објашњен.

Под колокацијом подразумевамо спој најмање две лексичке јединице (именица, глагола, придева, прилога), које ступају у међусобни однос и комбинују се на више начина (Прћић, 2008, стр. 151). След колоката је релативно устаљен, предвидив и стабилан, а значење целог споја је по правилу прозирно (Прћић, 2008, стр. 153).

Термин дефинишемо језичким знаком за именовање специјалних и научних појмова у стручним терминолошким системима. Термини фиксирају, номинују и дефинишу специјалне реалије (Гортан-Премк, 1997, стр. 118). Предмет нашег истраживања су метафоричне терминолошке колокације и њихово превођење на српски језик.

ТЕОРЕТСКИ ОКВИР

Теорија о концептуалној метафори (Lakoff & Johnson 1980) донела је велике промене у схватању метафоре, јер је указала на чињеницу да метафора није само стилска фигура него начин на који људи размишљају. Овај приступ у себи садржи две централне идеје. Прво, метафора није само ствар језика него представља главну улогу у концептуализовању света (Siqueira & al., 2009, стр. 159). Људски ум функционише на тај начин што се метафором једни концепти повезују с другим концептима сличне

структуре (Lakoff & Johnson, 1980). Друго, расуђивање је повезано с људским искуством, јер у размишљању долази до повезивања између два концептуална домена: изворног (конкретног), који је доступан нашим чулима и циљног (апстрактног), на који се преносе логични закључци (Siqueira & al., 2009, стр. 159).

Метафора представља фундаменталну способност човека да о апстрактним концептима говори и мисли уз употребу конкретних појмова (Voers, 2000, стр. 137), где се значење једног појма преноси на други чиме се остварује семантичка екстензија (Charteris-Black, 2000, стр. 150). Лингвисти настоје да идентификују метафоре које изражавају одређене концепте у циљном домену, а закључке користе да анализирају концептуалну структуру ума (Skorczynska & Deignan, 2006, стр. 87). Метафора је универзална појава (White, 2003, стр. 133) и има бројне облике и функције (Henderson, 2000, стр. 167). У неколико последњих деценија теорија когнитивне лингвистике уочава метафоре не само у конвенционалном језику, него и у језику апстрактног расуђивања (White, 2003, стр. 132).

МЕТАФОРА У ТЕРМИНОЛОГИЈИ ПОСЛОВНОГ ЕНГЛЕСКОГ

Вековима је метафора дефинисана као стилска фигура којом се постиже одређени језички ефекат (Henderson, 1994, стр. 343). Најчешће се користила у свакодневном језику и књижевности (Siqueira & al., 2009, стр. 158). Терминологија, као прескриптивна дисциплина, сматрала се супротна дескриптивном језику, а употреба полисемичних израза није била пожељна (Siqueira & al., 2009, стр. 158), јер објективност и прецизност, битни елементи техничког и научног језика, као да искључују коришћење фигуративног изражавања. Последњих деценија напуштено је ово традиционално схватање па се метафора не сматра само начином лексичког украшавања, него и средством аргументовања (McCloskey, 1995, стр. 215).

Метафора је привукла велику пажњу лингвиста и филозофа у оквиру лексичких истраживања, али и сродних дисциплина (Siqueira & al., 2009, стр. 158). Чињеница да је метафора постала саставни део стручних терминологија (Силашки, 2013, стр. 256) може да се објасни тиме да људско биће поседује природну скло-

ност да непознате појмове дефинише познатима (Charteris-Black, 2000, стр. 150). Зато

„не треба да изненађује што је [метафора] тако честа у апстрактној научној дисциплини каква је економија, која своје кључне одреднице заснива на хипотетичком, замишљеном свету и конструисању модела који тек приближно одсликавају стварност” (Силашки, 2012, стр. 106).

Иста појава може да се уочи и у дискурсу пословног језика (Skorczyńska & Deignan, 2006), где је примећен знатан број апстрактних појмова који се објашњавају метафором (White, 1997, стр. 234). Управо, због тога оне представљају кључни методолошки инструмент (Skorczyńska & Deignan, 2006, стр. 89), јер дају увид у начин размишљања како у општем смислу, тако и у погледу развоја техничких регистара (Charteris-Black, 2000, стр. 149). Бројни радови показују да је интересовање за метафоре у пословном енглеском и економији веома велико (Charteris-Black, 2000; White, 2003; Silaški i Đurović, 2010).

КОРПУС И МЕТОД

Као извор за стварање корпуса послужио је речник *Oxford Business Dictionary for Learners of English (OBEDLE)* (Parkinson 2005), савремени речник са више од 30.000 речи из области пословног енглеског. У првој етапи сакупљања пажња је била усмерена на речи обележене звездицом што, према упутствима уредника, указује да се ради о речима важним у овој терминологији (Parkinson, 2005, стр. vii). Од укупно 1000 обележених речи издвојено је 260 именица и глагола и забележене су речи са којима ови термини најчешће остварују колокациони однос. Као допунски извор послужио је *Oxford Collocations Dictionary for Students of English (OCDSE)* (McIntosh, 2009). Издвојене су метафоричне колокације применом методе идентификације метафора („Metaphor Identification Procedure“ = MIP). MIP је поуздан и релативно једноставан истраживачки метод којим се одређује да ли речи преносе метафорично значење (Pragglejaz Group, 2007, стр. 2).

Рад нема за циљ да одреди учесталост метафоричних израза. Главна намера је да се уоче и анализирају изворни и циљни домени у метафоричним колокацијама у пословном енглеском и да се, затим, уоче механизми који се примењују приликом њихо-

вог превођења на српски. Иако неки метафорични термини почивају на појмовној метонимији, у овом раду ћемо се ограничити само на метафору.

РАЗЛИЧИТЕ ВРСТЕ МЕТАФОРА У ДИСКУРСУ ПОСЛОВНОГ ЕНГЛЕСКОГ

Метафора је принцип присутан у свим језицима и терминологијама (White, 2003, стр. 133). Сложени појмови економије објашњавају се уз употребу једноставнијих како би могли лакше да се схвате (Силашки, 2013, стр. 257), па се у овом дискурсу могу наћи различите концептуалне метафоре. Анализа дискурса економије и пословног енглеског језика (Boers, 2000; Henderson, 2000; Силашки и Ђуровић, 2010) сумирана је у табели (Alejo, 2010, стр. 1140) која приказује идентификацију најважнијих концептуалних метафора. Овај рад не обухвата све концептуалне метафоре него само неке из нашег корпуса.

МЕТАФОРЕ У КОЈИМА СУ ПОЛАЗНИ ДОМЕН ЖИВА БИЋА

Антропоморфне метафоре описују неживе ентитете као да су живи (Charteris-Black, 2000, стр. 157). У тим примерима персонификација се користи да се о апстрактним појмовима, силама и процесима говори на разумљивији начин (Charteris-Black, 2000, стр. 158). Ова чињеница није изненађујућа, јер је метафоричној експресији својствено да полази од лексема које су познате, а то су људи и њихове делатности, као и особине.

„Тако, на пример, у метафори ПРИВРЕДА ЈЕ ЖИВИ ОРГАНИЗАМ, привреда се схвата као организам који може да расте, цвета, пропада, буде здрав или болестан“ (Силашки, 2012, стр. 104).

У овој врсти метафора економија и економске појаве су описане као жива бића – апстрактни појмови постају опипљиви, уз употребу особина које карактеришу жива бића (Charteris-Black, 2000, стр. 159). У наставку дајемо анализу примера, као и превод на српски.

а) *to recover from recession* – Примарно значење глагола *to recover* је [to get better after an illness, accident, shock, etc.] (*Longman Dictionary of Contemporary English - LDCE*) (Summer 2003). Опоравак од болести, као процес у којем организам покушава да поврати своју сна-

гу и наставља да нормално функционише, послужио је као слика где се друштво, након периода рецесије која се поистовећује са болешћу, опоравља и постепено почиње да функционише у нормалним условима. У том смислу глагол *to recover* има своје секундарно значење [to return to a normal condition after a period of trouble or difficulty] (LDCE). Метафорични концепт ове колокације је метафора РЕЦЕСИЈА ЈЕ БОЛЕСТ. Преводи се метафором у српском језику 'опоравити се од рецесије'.

б) *a crippling debt* – У *Collins Cobuild English Dictionary (CED)* (Sinclair 1995), примарно значење придев *crippling* остварује уз именицу која означава болест и значи [a crippling illness or disability severely damages your health or your body]. Секундарно значење придев остварује уз именице *prices, taxes* итд. и значи [have serious or damaging effect on a person's/country's financial situation]. LDCE као примарно значење наводи [causing so much damage or harm that something no longer works or is no longer effective], а као секундарно [a crippling disease or condition causes severe pain and make it difficult or impossible for someone to walk]. Ова метафорична колокација може да се сведе под метафорични концепт НОВАЦ ЈЕ ЖИВО БИЋЕ. Превод колокација је 'дуг који паралише'.

в) *an aggressive competition* – У *CED* придев *aggressive* дефинисан је: [a person or animal that is aggressive has a quality of anger and determination in their character that makes them ready to attack people]. У колокацији са именицом *competition* која указује на ситуацију, придев се односи на лица – учеснике. Људи су актери, а њихово понашање је агресивно, па се тај придев пренео и на именицу *competition*. Метафора указује на концепт КОНКУРЕНЦИЈА ЈЕ ЖИВО БИЋЕ, што можемо да схватимо као подметафору ТРЖИШТЕ ЈЕ ЖИВО БИЋЕ (White, 1997, стр. 235). Преводни еквивалент за колокацију је 'агресивна конкуренција'. Колокације сличног значења су *stiff competition* и *harsh competition*, обе у значењу 'оштра конкуренција' (*Привредно-џословни речник, енглеско-српскохрватски - ППРЕС*) (Landa 1990). Исти модел налази се и у колокацији *an aggressive marketing* (на српском 'агресивни маркетинг') (ППРЕС).

г) *to combat inflation* – Глагол *to combat* означава [fighting, especially during a war]. Економске појаве, као што је *inflation* [a continuing increase in price] (LDCE), као и именица *shortage* [a situation in which there is not enough of something that people need] (LDCE), људи доживљавају као велике тешкоће против којих треба да се боре управо онако како се боре са противником у рату. Оне су непредвидиве и непожељне појаве са штетним последицама на еконо-

мију (Силашки и Ђуровић, 2010, стр. 64). Глагол *to combat* у метафоричној колокацији са именицама *inflation* указује да људско друштво ову економску појаву доживљава као непријатеља (Силашки и Ђуровић, 2010, стр. 59), чиме се изражава концепт инфлација је живо биће. Слично сусрећемо и у колокацији *to combat shortage*. Преводни еквивалент за ове колокације је метафора у српском 'борити се против инфлације', тј. 'борити се против несташице' (*Енглеско-српски и српско-енглески економски речник - ЕССЕ-ЕР*) (Глигоријевић, 2006).

д) *a handsome salary* – Придев *handsom* значи [a man who is handsome looks attractive] (*LDCE*), али се користи и уз именицу *money* када придев означава [a handsome amount of money is great] (*LDCE*). У овој метафоричној колокацији уочавамо концептуална метафору НОВАЦ ЈЕ ЖИВО БИЋЕ. Ову колокацију преводимо истом метафором у српском: 'лепа плата'.

ђ) Глагол *to loom* значи [to appear in a large unclear shape, especially in a threatening way] (*LDCE*). С обзиром на то да је слика особе у даљини нејасна, очекује се неко о коме се, заправо, нема права представа. Изведен придев *looming* колоцира са именицом *shortage*, где се примењује концептуална метафора НЕСТАШИЦА ЈЕ ЖИВО БИЋЕ. Приликом превођења колокације *a looming shortage* наилазимо на извесне потешкоће, јер не постоји одговарајући превод за *looming*. Морамо да се послужимо односном заменицом, тако да је превод 'несташица која се назире', при чему се задржава прва компонента значења овог превода [to appear in a large unclear shape] (*LDCE*), али се губи друга [in a threatening way] (*LDCE*). У свакодневном говору чешће се користи израз 'несташица је на помолу'.

е) *to reap profit* – У речнику глагол *to reap* означава следеће: [if someone reaps a crop such as corn, they cut it down and gather it] (*LDCE*), а као секундарно наведено је метафорично значење где [if you reap something that you want, you obtain it, often after you have worked hard or made careful plans to get it]. *Shorter Oxford English Dictionary (SOED)* (Stevenson, 2007) напомиње да се у свом примарном значењу, овај посао обављао српом. Радња којом се на њиви жњело послужила је као изворни домен да се преслика и означи добијање онога што је стечено и заслужено (профит). Остварује се концептуална метафора ПРОФИТ ЈЕ БИЉКА. Међутим, треба да приметимо да је у речнику *LDCE* прво значење одредница *to reap* [to get something, especially something good, as a result of what you have done], док уз секундарно, у значењу [to cut and collect a crop

of grain], стоји напомена да је „застарело“ (*oldfashioned*) и да означава [to cut and collect a crop of grain]. С обзиром на то да се у жетви већ дуже времена примењује савремена механизација, очигледно је да основно значење губи свој примарни статус, а да оно које је, заправо, метафорично, преузима прво место. Превод колокације *to reap* профит је 'убрати профит'.

МЕТАФОРЕ У КОЈИМА СУ ПОЛАЗНИ ДОМЕН ЖИВОТИЊЕ

Метафоре у којима су полазни домен животиње су веома продуктивне (Kövecses, 2002, стр. 17). Животиње и њихово понашање, као и њихове карактеристике служе као основно полазиште. Зато није за чуђење чињеница да се у пословном дискурсу многих језика људи и институције описују уз употребу оваквих метафора (Силашки, 2013, стр. 257). Према лингвистима, прво се људске карактеристике приписују животињама, а затим се поново примењују на људе (Kövecses, 2002, стр. 125), али и на учеснике у пословању као и институције.

У наставку се бавимо анализом карактеристика које су биле доминантне и послужиле као основно полазиште појмова у пословном енглеском. У колокацијама типа придев + именица навешћемо следеће примере:

а) *a galloping inflation* – Глагол *to gallop* означава радњу [the fastest pace of a horse or other quadrupeds, in which all four feet are off the ground together in each stride] (LDCE). Коњ који се креће својом највећом брзином представља изворни домен и пресликан је на брзину којом се дешава одређена појава, што је циљни домен. Тако придев *galloping* испред именице означава [increasing or developing very quickly]. У економији овај придев колоцира са именицом *inflation* и указује на концептуалну метафору инфлација је животиња. Галопирање коња је метафора која наглашава да је кретање неукроћене животиње дивље и не може да се контролише (Силашки и Ђуровић, 2010, стр. 65). У том смислу представља ризик и опасност, јер се брзина увећава (Силашки и Ђуровић, 2010, стр. 59). Преводни еквивалент је 'галопирајућа инфлација' (Енциклопедијски енглеско-српски речник – ЕЕСР) (Ристић, Симић, Поповић, 2007). Исти превод може се наћи и за колокацију *runaway inflation* (ППРЕС и ЕССЕР).

б) *a creeping inflation* – Дефиниција глагола *to creep* у SOED је [move dragging the body close to the ground, as a person on all fours, short-limbed reptile or quadruped], а када се ради о фигуративном

значењу онда означава [advance by imperceptible degrees, develop gradually]. Карактеристично за овакво кретање јесте да је отежано, с намером да буде прикривено и да оно што се креће остане непримећено. Овде се инфлација као апстрактни економски феномен објашњава помоћу конкретног појма – кретање које имају животиње (Силашки и Ђуровић, 2010, стр. 58). За инфлацију се често користи концептуална метафора ИНФЛАЦИЈА ЈЕ ЖИВОТИЊА, где јој се приписују особине животиња, начин на који се крећу, како једу и нападају, чиме се постиже утисак да је то стварна појава у свету који нас окружује (Силашки и Ђуровић, 2010, стр. 64). Тиме се указује не само на разумевање овога појма него и на начи како људи треба да се према њој опходе (Lakoff & Johnson, 1980, стр. 34). Превод колокације *creeping inflation* је 'пузајућа инфлација' (*Енглеско-српски и српско-енглески пословни речник (ЕССЕР) (Цвејић 2006) и ППРЕС*).

МЕТАФОРЕ У КОЈИМА СУ ПОЛАЗНИ ДОМЕН ПРЕДМЕТИ

Међу колокацијама у области економије наилазимо и на примере у којима полазни домен имају предмети.

а) *a burden of debts* – Именица *debt*, 'дуг' често је метафорично представљен као терет (ДУГОВАЊЕ ЈЕ КОНТЕЈНЕР) који ствара проблеме, јер је тежак и напоран да се носи па отуда и метафора *a burden of debts*, што се у српском преводи са 'терет дугова' (*ЕЕСР* и *ЕССЕР*).

б) *prices skyrocket* – Цене понекад знају нагло да расту и то великом брзином, што асоцира на кретање ракете па отуда и колокација прицес *skyrocket*. Преводни еквивалент је 'цене нагло скачу' (*ЕЕСР*), иако се губи експресија глагола. Метафорични концепт овде уочен је више је ГОРЕ (Lakoff & Johnson, 1980, стр. 23).

в) *ceiling price* – Исти метафорични концепт примењен је и у овој колокацији. Примарно значење речи *ceiling* је [the inner surface of the top part of a room] (*LDCE*), а у секундарном значењу означава одређену врсту границе, односно [the largest number or amount of something that is officially allowed] (*LDCE*). У српском језику преводни еквивалент за *ceiling* је 'плафон'. Колокација *ceiling price* преводи са 'највиша цена' (*ЕЕСР*).

г) *spiraling inflation* – Инфлација као апстрактна именица колоцира са придевом *spiralling*. У речнику *SOED* значење придева *spiral* је [winding continuously round a fixed point at a steadily increasing or decreasing distance in the same place]. Апстрактне именице *debt* и *cost* такође могу да колоцирају с тим придевом. Метафорични

концепт је инфлација је ЕНТИТЕТ (Lakoff & Johnson 1980, стр. 26). Придев добија значење [debt of the cost of something spiral, it increases quickly in a way that cannot be controlled] (LDCE). С обзиром на то да инфлација као појава у друштву може нагло да се повећа а да не може сасвим да се контролише, оправдана је ова колокација типа придев + именица. Преводни еквивалент је 'спирална инфлација'.

д) *to prop up currency* – Примарно значење глагола *to prop up* је [to prevent something from falling by putting something against it or under it] (LDCE). Ова активност послужила је као основа да се у метафоричном смислу изрази појава у економији, где постоји опасност да ће доћи до штетних последица, али се предузимањем одговарајућих мера омогућује даље функционисање девизног система. У том смислу, финансијска помоћ има улогу „подупирача“ који служи да се целокупни систем не сруши, где се изражава метафорични концепт новац је ЕНТИТЕТ. Превод на српски садржи исту метафору: 'подржати валуту' (ECCEEP). Исти концепт изражен је и у колокацији *pegged currency*, која се преводи са 'везана валута' (ECCEEP).

ђ) *to forge a person's signature* – Према дефиницији *CCED*, *to forge* у колокацији са именицом *metal* значи [you have the metal and hammer and bend it into the shape you want]. Примарно значење глагола 'ковати' послужило је као метафора којом жели да се нагласи да је у нешто уложено пуно труда, с намером да то што се произведе буде издржљиво и да дуго траје. Ову аналогију можемо да применимо на колокацију *to forge a plan* 'сковати план' (EECP). Наглашене су семеме трајности и труда. Међутим, глагол *to forge* има још једну семему која указује да се у процесу ковања ствара нешто ново. Према *SOED* једно од секундарних значења ове речи је [to fabricate, invent], што је очигледно значење које се подразумева у колокацији *to forge new words* 'ковати нове речи, правити кованице' (EECP). С обзиром на то да је ковање као занат нестало у савременом животу па тиме и у лексици, секундарно значење постаје једино те је у *LDCE* примарно значење овога глагола [to develop something new, especially a strong relationship with other people, troupes or countries], као у колокацији *to forge a relation*. Овим није исцрпљена семантика овог глагола. Ковање се понекад користило да се предметима од метала промени облик како би се заварало порекло, што значи да се користило као начин да се нешто 'фалсификује, кривотвори' (EECP, ППРЕС, ECCEEP). То значење присутно је у колокацији *to forge money*, 'израђивати лажни новац'

(ЕЕСР). Ова семема у глаголу послужила је за стварање колокација као што су *to forge a person's signature* 'фалсификовати нечији потпис' (ЕЕСР), *to forge a cheque* 'фалсификовати чек' (ЕЕСР), као и колокације типа придев + именица – *a forged passport* 'фалсификовани пасош', где овај глагол добија ново значење [to illegally copy something, especially something printed or written, to make people think that it is real] (LDCE). Ове колокације могу да се сведу под метафоричну концепцију НОВАЦ ЈЕ ЕНТИТЕТ, где именица НОВАЦ може да се замени другим именицама које такође представљају вредну ствар (ПОТПИС/ЧЕК/ПАСОШ).

МЕТАФОРЕ У КОЈИМА ПОЛАЗНО ЗНАЧЕЊЕ ИМАЈУ ПРИРОДНЕ ПОЈАВЕ:

а) *a blooming trade* – Именица *trade* означава [buying or selling or exchange of commodities for profit, especially between nations] (LDCE). С обзиром на велики број активности које су потребне да би се трговина успешно остварила, није изненађујуће што се ова делатност метафорично повезује са пољем или баштом, где је концептуална метафора ТРГОВИНА ЈЕ БАШТА. Колокација *a flourishing trade* припада истом концепту, а обе колокације преводимо са 'процветала трговина'.

б) *floating currency* – *Currency* означава [the system of money that a country uses] (LDCE). Дешавање на тржишту изазива промене. Ова нестабилност у себи садржи концептуалну метафору ТРЖИШТЕ ЈЕ ТЕЧНОСТ (Charteris-Black, 2000, стр. 159), где објекти, ако су превише „тешки“, могу да потону. Колокацију преводимо са 'флукутирајућа валута' (Силашки, 2012, стр. 113). Истом концепту припадају и колокације *currency fluctation*, 'флукутација валуте' (ЕССЕР) и *currency inflow*, 'девизни прилив' (ЕССЕР).

ПРЕВОЂЕЊЕ МЕТАФОРИЧНИХ КОЛОКАЦИЈА

Приликом превођења метафора наилазимо на различите потешкоће, јер су бројни фактори који утичу на начин на који се метафорично значење преноси из једног језика у други (Силашки, 2012, стр. 109), што отежава сам процес. Проблем је још већи када се ради о терминима где је захтев за краткоћом и недвосмислености неизоставан предуслов у превођењу (Силашки, 2012, стр. 110).

Руковођени истраживачким радом других аутора (Dobrzyńska 1995; Силашки 2012; Силашки 2013) преводе метафоричних колокација у пословном дискурсу енглеског језика сврстали смо у следеће групе: а) група колокација где метафора у српском одговара оригиналној метафори (поступак може да се представи као $M \Rightarrow M$); б) група колокација где се примењује други метафорични израз који изражава исти смисао (поступак може да се представи као $M1 \Rightarrow M2$); в) група колокација код којих није могуће да се примени идентична метафора него се преводе приближно – парафразом (поступак може да се представи као $M \Rightarrow D$) (Dobrzyńska, 1995, стр. 599).

а) $M \Rightarrow M$. У овој групи метафоре се у енглеском језику преводе одговарајућом метафором у српском, истим изворним доменом. У оквиру ове групе можемо да уочимо две подгрупе: једна, у којој постоји слагање у погледу метафоре, али и структуре (на пример: енглеске колокације типа придев+именица преводе се колокацијама у српском истог типа придев+именица); у другој подгрупи је слагање присутно само у погледу метафоре, али не и синтаксичке структуре (нпр. колокација типа придев+именица преводи се истом метафором, али уз употребу односне заменице).

Примери за прву подгрупу су колокације: *to recover from recession* 'опоравити се од рецесије'; *an aggressive competition* 'агресивна конкуренција'; *an aggressive marketing* 'агресивни маркетинг'; *a stiff competition* 'оштра конкуренција'; *a harsh competition* 'оштра конкуренција'; *to combat inflation* 'борити се против инфлације'; *to combat shortage* 'борити се против несташнице'; *a handsome salary* 'лепа плата'; *galloping inflation* 'галомирајућа инфлација'; *creeping inflation* 'пузећа инфлација'; *a burden of debts* 'терет дугова'; *spiraling inflation* 'спирална инфлација'; *to prop up currency* 'подржати валуту'; *pegged currency* 'везана валута'; *blooming trade* 'процветала трговина'; *flourishing trade* 'процветала трговина'; *floating currency* 'флукуирајућа валута'; *currency fluctation* 'флукуација валуте'; *currency inflow* 'девизни прилив'; *to forge a plan* 'сковати план'; *to forge words* 'ковати нове речи'; *to forge a signature/passport* 'фалсификовати потпис/пасош'.

Пример за другу подгрупу је *crippling debt* 'дуг који паралише', где постоји слагање у погледу метафоре, али не и структуре.

Истраживања обимнија од нашег закључују да ова група колокација указује да постоји „концептуално, културолошко као и лингвистичко преклапање између енглеског и српског“ (Силашки, 2012, стр. 113). Нека универзална искуства указују да постоје

идентичне метафоре у многим језицима, тако да је могуће превођење с једног језика на други употребом исте метафоре, што показују и горенаведени примери.

б) M1⇒M2. У овим примерима приликом превођења на српски користи се исти изворни домен, али са другачијом метафоричном експресијом (Силашки, 2012, стр. 115). Решења којима се прибегава су различита. Тако у колокацији *prices skyrocket* 'цене нагло скачу', чињеница да у српском језику нема одговарајући превод за глагол *to skyrocket* утицала је на то да се употреби слични домен којим се наглашава кретање увис, али се ради о кретању живих бића – 'скочити'. Осим тога, потребна је семема која ће указати на брзину којом се радња дешава – 'нагло'. Овакав начин превођења неки аутори даље разрађују и називају „стратегијом 2.а.“ (Силашки, 2012, стр. 114), јер се за исте економске концепте примењују другачије метафоричке концептуализације. У колокацији *ceiling price* висина од које се даље не може ићи изречена је конструкцијом 'максимална цена'.

в) M⇒Д, дословна парафраза. У неколико примера осети се проблематика превођења термиолошких колокација, тако да се у превођењу прибегава парафрази као у *looming shortage* 'несташица која се назире', тј. парафрази 'несташица која је на помолу', где још увек није постигнута довољно јака експресија у преводу на српски као што је она у енглеском језику.

Детаљнија анализа превођења метафоричних колокација (у складу са поделом коју даје Силашки 2012) захтева обимније истраживање, али су основни принципи уочени на примерима у овом корпусу.

ЗАКЉУЧНА РАЗМА- ТРАЊА

Имајући на уму чињеницу да је метафора свуда присутни принцип језика (White, 2003, стр. 133), примери које смо анализирали указују да су метафоричне колокације у дискурсу пословног енглеског језика уобичајена појава. Иако су према неким ауторима (Charteris-Black, 2000; Skorczynska & Deignan, 2006; White, 2003) бројнији примери у популарном пословном енглеском, метафоричне колокације уврштене у *Oxford Business English Dictionary for Learners of English* показују да имају равноправан статус у лексцици ове области.

Употреба метафора није ограничена само на сложене термине (нпр. *recession, inflation*) него и на речи које су познате већини људи (нпр. *debts, prices*), што указује на чињеницу да метафора узима различите облике и функције (Henderson, 2000, стр. 168). Ме-

тафоре у којима су полазни домен људи, животиње, предмети и природне појаве, начин су да се непознати појмови објасне познатим.

Метафоричне колокације преводе се на три начина: а) употребом еквивалента који тачно одговара оригиналној метафори ($M \Rightarrow M$), где се некад употребљава идентична, а некад другачија синтаксичка структура колокације; б) употребом неког другог метафоричног израза који изражава исти смисао ($M1 \Rightarrow M2$); в) метафоре у оригиналу преводе се парафразом ($M \Rightarrow P$) (Dobrzyńska, 1995, стр. 599).

-
- ЛИТЕРАТУРА
- Alejo, R. (2010). Where does the money go? An analysis of the container metaphor in economics: The market and the economy. *Journal of Pragmatics*, 42 (4), 1137–1150.
- Boers, F. (2000). Enhancing metaphoric awareness in specialized reading. *English for Specific Purposes*, 19, 137–147.
- Charteris-Black, J. (2000). Metaphor and vocabulary teaching in ESP economics. *English for Specific Purposes*, 19, 149–165.
- Цвејић, М. (2006). *Енглеско-српски и српско-енглески њословни речник*. Београд: Просвета. (ЕССЕР)
- Dobrzyńska, T. (1995). Translating metaphor: problems of meaning. *Journal of Pragmatics*, 24, 595–604.
- Глигоријевић, В. (ур.) (2006). *Енглеско-српски и српско-енглески економски речник*. Београд: Савремена администрација. (ЕССЕР)
- Гортан-Премк, Д. (1997). *Полисемија и организација лексичког система у српском језику* [Нова серија, књ. 14]. Београд: Институт за српски језик САНУ, Библиотека Јужнословенског филолога.
- Henderson, W. (1994). Metaphor and economics. In: R.E. Beckhouse (Ed.), *New Directions in Economic Methodology* (pp. 343–367). London: Routledge.
- Henderson, W. (2000). Metaphor, economics and ESP: some comments. *English for Specific Purposes*, 19, 167–173.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor. A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- Landa, M. (ur.) (1990). *Privredno-poslovni rečnik, englesko-srpskohrvatski*. Београд: Привредни преглед. (PPRES)

- McCloskey, D. (1995). Metaphors economists live by. *Social Research*, 62(2), 215–237.
- McIntosh, C. (Ed.) (2009). *Oxford Collocations Dictionary for Students of English*. Oxford: Oxford University Press. (OCDSE)
- Parkinson, D. (Ed.) (2005). *Oxford Business English Dictionary for Learners of English*. Oxford: Oxford University Press. (OBEDLE)
- Pragglejaz Group (2007). Pragglejaz MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse. *Metaphor and Symbol*, 22(1), 1–39.
- Prčić, T. (2008). *Semantika i pragmatika reči*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Ристић, С., Симић, Ж., и Поповић, В. (2007). *Енциклопедијски енглеско-српски речник*. Београд: Просвета, 2007. (ЕЕСР)
- Silaški, N., i Đurović, T. (2010). Catching inflation by the tail – Animal metaphoric imagery in the conceptualisation of INFLATION in English. *Ibérica*, 20, 57–80.
- Silaški, N. (2012). *Srpski jezik u tranziciji – o anglicizmima u ekonomskom registru*. Beograd: CID Ekonomskog fakulteta.
- Silaški, N. (2013). Zašto ekonomiste (ne) vole metafore?. U: M. Kovačević (ur.) *Tradicija i inovacije u savremenom srpskom jeziku. Zbornik radova sa VII međunarodnog naučnog skupa održanog na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu* (26–27. X 2012.). Knjiga I (str. 255–265). Kragujevac: FILUM.
- Sinclair, J. (1995). *Collins Cobuild English Dictionary*. London: Harper Collins.
- Siqueira, M., & al. (2009). Metaphor identification in a terminological dictionary. *Ibérica*, 17, 157–174.
- Skorczynska, H., & Deignan, A. (2006). Readership and purpose in the choice of economics metaphors. *Metaphor and Symbol*, 21 (2), 87–104.
- Stevenson, A. (Ed.) (2007). *Shorter Oxford English Dictionary* (6th edition). Oxford: Oxford University Press.
- Summer, D. (Ed.) (2003). *Longman Dictionary of Contemporary English*. Longman: Group UK England. (LDCE)
- White, M. (1997). The use of metaphor in reporting financial market transactions. *Cuadernos de Filología Inglesa*, 612, 233–245.
- White, M. (2003). Metaphor and economics: The case of growth. *English for Specific Purposes*, 22, 131–151.

LIDIJA S. ORČIĆ
ADMIR R. GORČEVIĆ
STATE UNIVERSITY OF NOVI PAZAR

SUMMARY

METAPHORS IN TERMINOLOGICAL COLLOCATIONS
IN ENGLISH LANGUAGE AND THEIR EQUIVALENTS IN SERBIAN

The framework of this paper is the theory of conceptual metaphor where metaphor is the transfer of a more concrete source domain into a more *abstract target domain*. Metaphor is a fundamental human ability to speak about abstract concepts using specific terms where the meaning of a term is transferred to another, thus achieving semantic extensions. Although it was thought that in terminology polysemantic expressions are not desirable, in recent decades this traditional view has been abandoned. Metaphor is used not only as a linguistic decoration in language, but as a means of argumentation. It may be noted that the metaphor, as a universal phenomenon, is also common in business English discourse.

The subject of our interest is to investigate collocations made up of those nouns and adjectives, which, according to the *Oxford Business English Dictionary for Learners of English*, are most frequently used in this field. The main objective of this work is to identify and analyze the source and target domains in metaphors in English collocations that contain these nouns and adjectives, and detect mechanisms applied in translating into Serbian.

We categorised metaphors in collocations into four groups. The first group consists of metaphors in which the source domain is expressed with the living beings: inanimate entities are described as if they were alive. In these examples, the personification is used to explain abstract concepts, forces and processes in order to present them in a more understandable way. The second group consists of metaphors in which animals are the source domain and their behavior and characteristics serve as a starting point. In business discourse people and institutions are described with such metaphors. In the third group we included the metaphors based on objects that users are familiar with in everyday life. The fourth group consists of metaphors in which the source domain are natural phenomena.

When translating a metaphor we encounter some difficulties, because there are various factors that influence the way in which the metaphorical meaning is transferred from one language to another. The problem is even greater when the demand for brevity and unam-

biguousness are indispensable prerequisites, which is the case with terminology. We wanted to find out which translation strategies are used.

As a conclusion to this study we can say that metaphors in collocations may be translated in three ways: a) by an equivalent metaphor corresponding to the metaphor used in English ($M \Rightarrow M$), although sometimes with a different syntactic structure; b) a metaphor in English language is translated with another type of metaphor in Serbian ($M1 \Rightarrow M2$); c) a metaphor in English is paraphrased ($M \Rightarrow P$).

KEYWORDS: collocations, terminology, business English, metaphor, translation, Serbian.



Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом Creative Commons

Ауторство-Некомерцијално Међународна 4.0 (CC BY-NC 4.0 |

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial International 4.0 licence (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).